

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ РИБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Корман І.І., к.е.н, доцент

Уманський національний університет садівництва

Риба та морепродукти є важливою складовою продовольчої безпеки кожної країни. На початок 2022 року асортимент риби на споживчому ринку України був досить великий та різноманітний. За останні 11 років фактичний рівень споживання риби в Україні був значно нижчий рекомендованого обсягу. У 2021 році цей показник становив 13,7 кг на душу населення [1].

Починаючи з 1995 року добування водних біоресурсів в Україні щороку зменшувалося. У 2021 році загальний обсяг добування (вилову) риби та інших водних біоресурсів підприємствами рибної галузі України склав 73,7 тис тонн, що в 5,4 рази менше, ніж у 1995 році [2]. Значне зменшення обсягів вилову водних біоресурсів в Азовському і Чорному морях було пов'язано з анексією Криму.

До початку активної фази військових дій в Україні активно розвивалася рибопереробна галузь, особливо у сегменті виробництва рибного філе, консервів та пресервів, заморожених напівфабрикатів. Значна частина такої продукції вироблялася з імпоротної сировини та постачалася на ринки інших країн.

За даними Асоціації «Українських імпортерів риби та морепродуктів» частка власної продукції в загальному обсязі рибної продукції та морепродуктів становить близько 20%, імпорт – близько 80% [3].

У загальній структурі зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією питома вага вартості експорту риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів протягом 2021 року становила 0,2 %, імпорту – 13 %. За даними митних органів вартість експортованої риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів у 2021 році збільшилася на 16,2 млн. дол. США та у загальному склала 68,6 млн. дол. США, що на 31 % перевищує показник

2020 року (52,4 млн. дол. США). Всього за 2021 рік вага нетто експортованої Україною риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів склала 13,1 тис. тонн, що більше на 3 % показника 2020 року (12,7 тис. тонн).

Протягом 2021 року вартість імпорту риби, рибної продукції та інших водних біоресурсів в Україну склала понад 1 млрд. дол. США. Загальна вага нетто імпортової продукції складає 435,3 тис. тонн. Головними імпортерами водних біоресурсів в Україну залишаються Норвегія, Ісландія та Естонія. Близько 80-90 % обсягу імпорту припадає на види риб, до яких Україна не має доступу, і які видобуваються виключно у відкритому морі або морських економічних зонах інших держав [1].

Початок війни негативно вплинув у тому числі і на український ринок риби. Через часткову окупацію півдня та сходу України та блокаду морського судноплавства, вилов риби в Азовському та Чорному морях не здійснюється. Якщо орієнтуватися на показники вилову минулого року, Україна втрачає 8,3 тис. тонн риби у Чорному морі та 4,5 тис. тонн в Азовському морі [1]. В Азово-Чорноморському басейні здійснювали промисел 65 з 117 суден флоту рибної промисловості, що підлягають нагляду класифікаційного товариства. Також зменшився вилов риби у внутрішніх водоймах в зв'язку із веденням бойових дій та тимчасовою окупацією територій.

Крім того, на тимчасово окупованій території Херсонської області знаходяться два з трьох державних рибовідтворювальних комплексів: ДУ «Херсонський виробничо-експериментальний завод по розведенню молоді частикових риб» та ДУ «Виробничо-експериментальний Дніпровський осетровий рибовідтворювальний завод ім. академіка С.Т. Артющика». Наразі ДУ «Рибоводний форелевий завод «Лопушно» (Чернівецька область) – це єдине підприємство, яке здійснює цілеспрямоване штучне відтворення аборигенних видів риб (судак, сом, щука, червонокнижні осетрові та лососеві тощо), а також корошових видів риб (сазан (короп), рослиноїдні види риб).

Також через військові дії було порушено логістичні шляхи та зруйновано склади зберігання рибної продукції, що викликало на певний час дефіцит риби в країні. Негативний вплив на логістику та ціну рибної продукції має недостатня кількість та висока ціна пального. Ціни на рибу зросли на 20% порівняно з довоєнним періодом (до 24 лютого 2022 р).

Варто зазначити, що крім скорочення пропозиції риби та рибної продукції, зменшився й платоспроможний попит через скорочення чисельності населення України та втрату роботи, а отже і доходів населення. 6 млн. українців виїхали за межі країни, 8 млн. змінили місце проживання всередині країни, втратили роботу, житло. Також значна кількість населення проживає на тимчасово окупованих територіях, на які не здійснюється завіз продукції з України.

Такий стан вітчизняного ринку риби негативно впливає на економічний потенціал і міжнародну залежність держави від рибного імпорту, а головне, не сприяє забезпеченню внутрішнього ринку України важливою білковою продукцією.

Джерелом рибної продукції для України залишається вилов у внутрішніх водоймах на територіях, де не ведуться бойові дії, а також – у Північно-Західній частині Атлантичного океану, де Україні доступна до вилучення квота розміром 150 тонн морського окуня, а також є можливості долучитися до освоєння інших видів водних біоресурсів. До промислу у зоні ККАМЛР (Комісії зі збереження морських живих ресурсів Антарктики) у промисловому сезоні 2021/2022 допущено 5 українських суден: 4 судна, що здійснюють вилов риб роду іклячів, 1 судно – антарктичного криля. Також потрібно підтримувати імпорт і забезпечувати можливості зберігання та переробки риби на існуючих потужностях, що є вкрай важливим в умовах війни [1].

В повній мірі оцінити збитки для рибної галузі від військових дій можна буде лише після нашої перемоги, коли буде відкрито доступ до звітності.

Література:

1. Публічний звіт голови Державного агентства меліорації та рибного господарства України Артема Ріпенка за 2021 рік. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/zvit-derjfish-2021.pdf> (дата звернення 11.05.2022 р.)
2. Україна у цифрах. 2020: стат. зб. / Державна служба статистики України. Київ, 2021. 46 с.
3. Асоціація «Українських імпортерів риби та морепродуктів». Огляд рибного ринку України за 2020 рік. URL: <https://uifsa.ua/news/news-of-ukraine/overview-of-the-fish-market-in-ukraine-for-2020> (дата звернення 11.05.2022).